
תנועת המכבי הצעיר

ה"מכבי הצעיר" ללא הגשמה כגוף בלי נשמה
(מסימאות התנועה)

שיחות עם אחיקם שושן, יו"ר הנהגה ארצית של התנועה;
רועי תשובה, מזכ"ל (עד 2011) המכבי הצעיר; רקפת הימן זהבי,
בעבר רכזת במחלקת הדרכה (2006) וחברת הנהגת התנועה.
אוקטובר 2019.

תנועת הנוער המכבי הצעיר החלה לפעול בשנת 1933 (אחרי ארבע
שנות פעילות לצד אגודת הספורט מכבי). סניפי התנועה הוקמו
ברחבי היישוב העברי, וכיום פרוסים בכל המדינה.

בשנות ה-90' במאה העשרים היה דיון קבוע בשכבות הבוגרות.
השאלה המרכזית הייתה האם ללכת לנח"ל לבחון את החיים בקיבוץ
או לעבור לעיירת פיתוח:

שיחה קבועה כזאת, שאני חושב קיימת בצורה מסוימת עד
היום, על איך צריכה להיראות ההגשמה. האם גרעין נח"ל,
שהשמעות שלו במקור הייתה לבדוק את האפשרות לקיים
גם חיים שיתופיים לאחר הצבא בקיבוץ כזה או אחר, או לחיות
חיים של הגשמה חברתית נאמר בעיר. בדור שלנו נגיד, של

אחיקם ושלי [רועי] או קצת לפנינו, זה היה כאילו ללכת לקיבוץ או ללכת לעיירת פיתוח.

הליכה לשירות צבאי משמעותי, מוסיפים המשתתפים, הייתה גם היא אופציה. לא הלכת להגשמה אבל השקעת בשירות הצבאי, זה מתאים למסר התנועתי. בכיתות התיכון י"א וי"ב דיברו על השאלות האלה בפעילות. כמעט בכל דיון עלתה השאלה: אם אני הולך ליחידה קרבית ולקצינים, משרת בקבע, זאת לא הגשמה? ההגדרות בתנועת המכבי הצעיר שונות מבתנועות אחרות. בוגר תנועה הוא מי שפעיל בתנועה בכיתות התיכון. אחרי הצבא הוא מבוגר שגדל בתנועה. המושג בוגר לא מכוון לבוגרים כגילאי העשרים והלאה. זאת ועוד, בתנועה לא 'שופטים' את המבוגרים אם המסלול שבחרו הוא בהתאם ליעדים שקבעה התנועה. כל אחד יבחר את הכיוון שאליו יכוון את חייו. התנועה לא מכוונת ולא מכתיבה. יש אמירות בדבר החיים הבוגרים כמי שמשלב בקהילה, מסייע לזולת, פעיל במסגרות קהילתיות ומקדיש מזמנו לנושאי חינוך בחברה.

יכול להיות שזה אולי אישי, ויכול להיות שכל אחד גם מפרש את זה אחרת. אני לפחות גדלתי על תנועה שאמרה: חברים, יש הגשמה תנועתית ויש הגשמה אישית. הגשמה תנועתית זה ברור שאתה הולך לשנת שירות, זה ברור שאתה הולך לגרעין נח"ל, זה ברור שאתה הולך לעיירת פיתוח, זה ברור שאתה הולך לקיבוץ, עזבו רגע את מה עושים. אבל בוא לא נשפוט את זה שרצה ללכת לצבא. בסדר? הוא לא רצה ללכת לגרעין נח"ל, מסיבותיו הוא. הוא חשב שהוא רוצה להיות תותחן, הוא חשב שזה לא מתאים לו החבר'ה, זה לא משנה מה הסיבה. האם הוא לא מגשים? לכן באה התנועה, ככה אני רואה את זה, באה התנועה באותם זמנים ואמרה: חבר'ה הגשמה היא קודם כול ערכי התנועה. מהם ערכי התנועה? להיות אדם טוב יותר, לעזור

לזולת, לחנך. להיות חבר מועיל בחברה, אלו הערכים שגדלת עליהם מכיתה ג'.

מכאן גם עולה הציפייה שמבוגרים יחזרו להיות פעילים בתנועה. לרכז סניפים, להשתלב במטה התנועה, להיות במפעלי התנועה: "מסוף התיכון הצבתי לעצמי יעד, לחזור לתנועה ולרכז את קורס המדריכים בקיץ."

תפיסת הנח"ל ושנת השירות אינן כשל מדרגה בדרך ליעדי ההגשמה התנועתיים. זו התנסות אישית חשובה שבמהלכה ובסופה כל אחד מגבש לעצמו את הדרך בה ירצה ללכת. הקיבוץ אליו משויכים במסגרת הנח"ל הוא רק פלטפורמה. זה לא יעד, מבחינת התנועה. יוצאים לגרעין נח"ל ובמסגרתו שוהים בקיבוץ. מדריכי השכבה הבוגרת אינם שליחים של הקיבוצים, אלו מדריכים של התנועה. בקיבוץ יש לגרעין מלווה טכני בלבד. לא הייתה ואין מציאות במכבי הצעיר בה בכיתה י"א ההדרכה של השכבה עוברת לידי נציגי קיבוץ היעד. זה הבדל משמעותי מתנועות הנוער האחרות. התנועה לא מוותרת על הדרכת הבוגרים וההליכה לנח"ל מתאפשרת כשמגבשים גרעין מכמה סניפים, ופעילות הגרעין לא מחליפה את פעילות השכבה הבוגרת:

מסלול הנח"ל מאפשר לי להגשים עוד ערכים במהלך הצבא שלי, מאפשר לי לעסוק בחינוך, מאפשר לי לבחון כל מיני דברים אחרים, אבל ההחלטה בסופו של דבר איך אני ממשיך את החיים שלי, מסתיימת פחות או יותר בסוף הצבא. התנועה לא מאפשרת הקמה עכשיו של קבוצות חברתיות שיחיו יחד.

בכל דיון בשכבה הבוגרת על בחירת אורח החיים וכיוונים אישיים עלתה לדיון השאלה: האם זאת הגשמה? זה מושג שמשתמשים בו בתנועה:

הסיפור הזה של אזרח מועיל בחברה תמיד היה על השולחן. כל הזמן. נשאלת בקביעות השאלה מהו צו השעה, למה צריך להתייחס כבוגרי תנועה. זאת אומרת יכול להיות שאחרי זה אני אהיה מנהלת בית ספר, אעבוד בעמותה, אהיה אפילו מנכ"לית של חברה עסקית ואני תורמת לחברה, זה היה בשיח שזאת גם הגשמה. היו רבדים שונים למושג הגשמה בשיחות שלנו.

הדברים שנאמרו מתאימים לעיקרון השביעי בדרך החינוך של התנועה: "ה'מכבי הצעיר' רואה ייעודו בהגשמת החלוציות בכל שטחי החיים על פי צו השעה" (מסמך עקרונות באתר התנועה). כך עולה מתיאור הדיונים בשנות ה-90, וכך גם מהשנים האחרונות. הגשמה היא מושג שכל בוגר תנועה יצטרך לברר את משמעותו בחייו הבוגרים. התנועה מחנכת לערכים שיעמדו במרכז הבחירה של המבוגרים. האמירה התנועתית העקרונית לאורך העשורים האחרונים היא של יציבות ובעצם, היעדר צורך ממשי לשינוי יעדי ההגשמה. יש בתנועה הפרדה בין המסרים התנועתיים והחשיפה התנועתית לכיוונים חדשים, כמו שנת שירות שהחלה בזכות דרישות מהשטח וכמו הליכה לעיירות פיתוח שדובר בה כבר בשנות ה-90. חברי הגרעין לקיבוץ חמדיה זוכרים שנסעו לבית שאן כי חיפשו משהו נוסף לעשות: "לעבוד באקונומיה של הקיבוץ זו לא הגשמה. חסרה עשייה לנשמה, אנחנו רוצים להיות מועילים בחברה הישראלית".

בתנועת המכבי הצעיר רואים את ההגשמה כבסיס מרכזי באידיאולוגיה התנועתית, אבל מקפידים לא לצמצם הגדרות ולא לצעוד בנתיב אחד. כך מתקבלים גרעין הנח"ל ושנת השירות כפלטפורמות שמאפשרות למתנדבים לפעול, לעשות בתחומים משמעותיים, כצו השעה. העיקרון המנחה של התנועה לאורך השנים:

היעד המרכזי של המכבי הצעיר זה חינוך לערכים, הבסיס שלך כאדם בוגר, אזרח בוגר מועיל במדינה, ואין שום אמירה לגבי

השיוך הקבוצתי או השיוך ההתיישבותי או צורת חיים שאתה בוחר לך.

כעיקרון מנחה הנושא מעובד כבר בקורס מדריכים. יש פעולות על יעדים והגשמה, יש דיונים בשכבות הבוגרות על בחירת נתיב ערכי לחיים הבוגרים. במסגרת זו זוכרים המשתתפים את השאלה – מיהו מגשים? וכאמור, התשובות נעות על פי רוח התקופה וזכותו של כל אחד לקבוע את יעדיו הבוגרים. הנושא נוכח מאוד בשכבה הבוגרת של המכבי הצעיר. אבל, בשונה מתנועות אחרות, לא מדובר על הליכה משותפת או על חיפוש משותף של יעדי הגשמה חדשים שלאורם תצעד התנועה. הרעיון במכבי הצעיר הוא שהתנועה מכריזה על עצמה כתנועה שמחנכת להגשמה, אבל החינוך במהותו הוא לא הכתבה או הכוונה אלא חשיפה. בואו 'נדבר הגשמה' ואם תהיה התעוררות מהשטח התנועה תוכל ללוות ולגבות. אבל ההחלטות הן אישיות ואף אחד לא ישמע שהחלטותיו לא ראויות. התהליך החינוכי מוביל להעברת המושכות לידיים של כל בוגר ובוגרת. הרציונל לא משתנה לאורך השנים: אנחנו שואפים לחנך את בוגרינו לצאת לחיים הבוגרים כאזרחים מועילים לחבר, מתנדבים ואכפתיים, מסייעים בקהילה ומוצאים זמן לחינוך ולעזרה לזולת. בכך חניכינו מגשימים את החינוך התנועתי.

המסגרות השונות לא נועדו להכתיב את הכיוון אלא לסייע לכל אחד לבחור ולהחליט. כפועל יוצא, התנועה לא פוסלת התאגדות והליכה כקבוצה להגשמת יעד, אבל זו לא החלטה תנועתית:

אם המסגרת הייתה פעם גרעין לקיבוץ, כי זאת הייתה האפשרות – לצאת לגרעין, אז המסגרת הייתה גרעין לקיבוץ. אם היום המסגרת היא גרעיני קהילה כאלה ואחרים, או קבוצות משימה או שנת שירות, אז זאת המסגרת שרלוונטית, כשהכול בעצם מוביל ליעד הגשמה מרכזי אחד, שאם אתה מבוגר שבגר

את המכבי הצעיר, תהיה אדם ראוי. אזרח מועיל בחברה, בקהילה, במדינה.

בדיון התנועתי לא הוצבו משימות תנועתיות. התנועה מצטרפת למסגרות שמתאימות לבוגריה. בעיניהם של המשתתפים בשיחה, זו המהות של המכבי הצעיר. לא לפיד בראש המחנה הקבוצתי אלא מצפן לכל בוגר ובוגרת. מצפן ערכי, שמבוסס על תהליך חינוכי ארוך ותפקידו בעיקר לסייע בקבלת החלטות אישיות. כך גם היחס לשילוב של הגשמה קבוצתית עם הקמת תנועת בוגרים. במכבי הצעיר לא נדרשים לסוגיה. פשוט מכיוון שזו לא רוח התנועה.

התנועה לא רואה את עצמה היום מקימה תנועת בוגרים, היא לא רואה את עצמה היום מקימה תנועת בוגרים. אין תנועת בוגרים במכבי הצעיר, זה לא רלוונטי בכלל. זאת ועוד, החיים השיתופיים, המכבי הצעיר לא הייתה מעולם תנועה סוציאליסטית, ברמה של להקים קבוצות שיחיו כקבוצה ושיתופיות וכל העקרונות שמלווים את זה.

רוח התנועה איתנה בכל העשורים האחרונים. היו דיונים רבים על מהות ההגשמה ועל ההגדרות מהם היעדים שבוגרי התנועה יכולים לאמץ, אבל באופן עקבי התנועה לא מאמצת שינוי קו בדרכה החינוכית ונשארת נאמנה לרעיון ההיענות למשימות לאומיות. דרכה של התנועה היא לחנך את בוגריה כך שיזדהו עם הרעיון שהחובה להנעת המשימה הלאומית מוטלת על כתפיהם. כמאמר עיקרון ההגשמה בתנועה:

תנועת ה'מכבי הצעיר' כתנועה חלוצית, תפעל להגשמת היעדים הלאומיים בדרכים שתבחרנה, ההולמות את חוקי המדינה ועקרונות התנועה.

המסר המרכזי, שעולה גם בהגדרת דרך החינוך של התנועה:

הנוער הוא היסוד הדינמי של העם. על שכמו מוטלת החובה להתחדשות מתמדת ולהנעת המעש הלאומי – החינוך בתנועת הנוער ליצירת דור אחראי, יוזם ופועל.